

Katarzyna Zagłoba

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Instytut Filologii Polskiej

ORCID: 0000-0002-3160-4785; e-mail: katzag@amu.edu.pl

Klasyfikacja słownictwa z zakresu pola WYPOSAŻENIE I WYSTRÓJ WNĘTRZ

Abstrakt: Artykuł przedstawia podział słownictwa z zakresu pola semantyczno-tematycznego WYPOSAŻENIE I WYSTRÓJ WNĘTRZ. We wstępie autorka odnosi się do klasyfikacji innych badaczy (Andrzeja Markowskiego, Barbary Batko-Tokarz, a także Anny Piotrowicz i Małgorzaty Witaszek-Samborskiej), a następnie prezentuje własną propozycję podziału na podpola. Poszczególne podpola zobrazowane są przykładowymi leksemami zgromadzonymi na terenie powiatu poddębickiego.

Słowa kluczowe: wyposażenie, wystrój, leksyka, klasyfikacja, powiat poddębicki, gwara, język mieszkańców wsi.

Abstract: Classification of vocabulary in the semantic and thematic field EQUIPMENT AND INTERIOR DESIGN. The article presents a classification of vocabulary in the semantic-thematic field EQUIPMENT AND INTERIOR DESIGN. In the introduction, the author refers to the classifications suggested by other researchers (Andrzej Markowski, Barbara Batko-Tokarz and Anna Piotrowicz, Małgorzata Witaszek-Samborska) and then presents her own suggestion of a division into subfields. The individual subfields are illustrated with exemplary lexemes collected in Poddębice district.

Keywords: equipment, decor, vocabulary, classification, Poddębice district, dialect, language of rural residents.

Władysław Miodunka zaznaczał, że pola można budować na dwa sposoby. Jeden wykorzystywany był przez Waltera Porziga, a polega na wyjściu od zbioru dwuwyrazowego i rozszerzaniu go przez podstawienie nowych elementów. Drugi natomiast stosował Jost Trier, wychodząc od pojęcia ogólnego i dzieląc zakres tego pojęcia na pola niższej klasy (Miodunka 1989, 109). W swoich rozważaniach – podobnie jak Magdalena Bondkowska, która opisywała pole leksykalno-semantyczne kwiatów – wykorzystując tę drugą metodę (Bondkowska 1994, 16).

Celem artykułu jest przedstawienie organizacji pola WYPOSAŻENIE I WYSTRÓJ WNĘTRZ w odniesieniu do domów wiejskich. Przez pole należy tu rozumieć pole semantyczno-tematyczne, gdyż termin pole tematyczne lub pole semantyczne byłby

niewystarczający¹. W artykule odnoszę się do kilku klasyfikacji słownictwa oraz przedstawiam własną propozycję podziału na podpola. Przy poszczególnych podpolach wskazuję także przykładowe słownictwo pozyskane podczas badań terenowych.

Przez wyposażenie wewnątrz rozumiem ogół mebli, narzędzi, urządzeń i tym podobnych przedmiotów niezbędnych lub przydatnych do funkcjonowania człowieka w budynku mieszkalnym. W skład wyposażenia wchodzi zatem sprzęty RTV i AGD, meble, naczynia, narzędzia związane z ogrzewaniem domu, dostarczaniem wody, przechowywaniem, higieną, odpoczynkiem, gotowaniem, opieką nad dziećmi, oświetleniem, pracą w domu oraz sferą *sacrum*. Z wyposażeniem wiąże się wystrój wnętrz. Obejmuje on m.in. naczynia i figury ozdobne, obrazy, rośliny, ozdoby świąteczne oraz rodzaje malowań i farb. Zestawiam te dwa pola razem, jako jedno, ponieważ pewna grupa leksemów pasuje do obu z nich (np. *wazon, zegar, ołtarzyk*), ponadto elementy wystroju są częścią wyposażenia, pełniąc przy tym funkcję estetyczną. Dodatkowo materiał uzupełniony jest o nazwy konstrukcji domów wiejskich mających wpływ na wyposażenie, a także produktów, z których wykonane zostały analizowane desygnaty. Bez tych komponentów obraz wyposażenia i wystroju wnętrz byłby niepełny.

Badania prowadzę samodzielnie na terenie powiatu poddębickiego, który położony jest w zachodniej części województwa łódzkiego. Według danych Urzędu Statystycznego w Łodzi z 2019 roku powiat podzielony jest na sześć gmin – dwie miejsko-wiejskie (Poddębice i Uniejów) oraz cztery wiejskie (Dalików, Pęczniew, Wartkowice i Zadzim), w których łącznie mieszka ok. 41 tys. osób (SVS 2020). Według podziału Stanisława Urbańczyka powiat poddębicki leży w obrębie dialektu małopolskiego, w zasięgu gwar sieradzkich oraz łęczyckich (Urbańczyk 1968, m. 3). Z obszaru tego pochodzą m.in. *Słownik gwary Domaniewka w powiecie łęczyckim*² Mieczysława Szymczaka (1962–1973), *Gwary Polski centralnej* Marii Kamińskiej (1968) oraz praca na temat słowotwórstwa gwarowego Izabeli Ejsmunt-Wieczorek (2007) – wymagają one jednak uzupełnienia o współczesne słownictwo i zjawiska językowe związane ze zmianą realiów.

Informatorami są osoby zamieszkujące różne miejscowości oraz należące do kilku grup pokoleniowych. Pozwala to sprawdzić, czy dane jednostki leksykalne powszechne są na terenie całego powiatu, czy używane sporadycznie. Ponadto uwzględnienie respondentów z różnych przedziałów wiekowych umożliwia wskazanie dynamiki zmian zachodzących w języku i kulturze mieszkańców zachodniej części województwa łódzkiego. Dotychczas przeprowadziłam badania z 43³ respondentami urodzonymi w latach 1937–1998, zamieszkującymi 16 miejscowości.

Andrzej Markowski, dokonując klasyfikacji słownictwa, zwraca uwagę na to, że każdy człowiek widzi świat z własnej (ludzkiej) perspektywy. Wyznaczył on dwie makrosfery – JA WOBEC SIEBIE i JA WOBEC TEGO, CO POZA MNĄ. Pierwszą

¹ Szerzej o zagadnieniu pola tematycznego i semantycznego pisałam w innym artykule (Zagłoba 2020), powołując się m.in. na Andrzeja Markowskiego (1992), Władysława Miodunkę (1980, 1989), Walerego Pi-sarka (1967) oraz Ryszarda Tokarskiego (1984).

² Obecnie Domaniewek usytuowany jest w powiecie poddębickim, w gminie Dalików.

³ Dodatkowo przeprowadziłam nagrania z dzieckiem urodzonym w 2013 roku. Ze względu na brak innych informatorów w podobnym wieku traktuję to nagranie jedynie uzupełniająco wobec głównego materiału.

z nich podzielił na sfery JA JAKO ISTOTA FIZYCZNA i JA JAKO ISTOTA PSYCHICZNA, a drugą – JA WOBEC BOGA, JA WOBEC LUDZI, JA WOBEC RZECZY i JA WOBEC NATURY. Każdą z tych sfer podzielił na pola, w efekcie klasyfikacja ma układ czterostopniowy (Markowski 1992, 84–94). Z zakresu wyposażenia i wystroju wnętrz duża część leksemów należy do pola TO, CO SŁUŻY MOJEMU CIAŁU, gdyż Markowski wyróżnia tu: 1) jedzenie i jego przyrządzanie, 2) ubranie, ozdoby, materiały, 3) mieszkanie i jego wyposażenie oraz 4) dbałość o ciało: higiena, porządki, leczenie, wypoczynek. Biorąc pod uwagę to, że w wielu domach wiejskich ważnym elementem wyposażenia są przedmioty związane z duchowością⁴, istotna jest również sfera JA WOBEC BOGA. Warto też zwrócić uwagę na pole ROŚLINY (JA WOBEC NATURY), gdyż są one popularnym elementem wystroju. Inne pola, w których można by – choć w mniejszym stopniu niż w powyższych – wskazać leksemy z zakresu WYPOSAŻENIE I WYSTRÓJ, to: ZWYCZAJE I OBYCZAJE, ROZRYWKA I ZABAWA, WIEŚ I JEJ OTOCZENIE oraz PRACA FIZYCZNA.

Barbara Batko-Tokarz, przedstawiając podział tematyczny współczesnego języka polskiego, wymienia następujące sfery: I. CZŁOWIEK JAKO ISTOTA FIZYCZNA, II. CZŁOWIEK JAKO ISTOTA PSYCHICZNA, III. CODZIENNE ŻYCIE CZŁOWIEKA, IV. CZŁOWIEK W SPOŁECZEŃSTWIE, V. CZŁOWIEK I TECHNIKA, VI. CZŁOWIEK I PRZYRODA oraz VII. KATEGORIE FIZYCZNE. Wymienione sfery dzielą się na pola (łącznie 45), a te – na podpola (od 2 do 12 podpól w obrębie pola) (Batko-Tokarz 2008, 41–47; 2019, 180–276). Słownictwo z zakresu wyposażenia i wystroju wnętrz znajduje się przede wszystkim w sferze III, w podpolach MEBLE I WYSTRÓJ WNĘTRZ⁵; SPRZĘTY DOMOWE I PRZEDMIOTY CODZIENNEGO UŻYTKU⁶; MIEJSCA, OSOBY, PRZEDMIOTY, SYTUACJE ZWIĄZANE Z JEDZENIEM⁷, a w mniejszym stopniu także w podpolach: DOM/INNE MIEJSCA ZAMIESZKANIA I ICH OTOCZENIE; CZYNNOŚCI ZWIĄZANE Z CODZIENNYM ŻYCIEM W DOMU; CZYNNOŚCI ZWIĄZANE Z PRZYRZĄDZANIEM JEDZENIA; ROZRYWKA; GRY I ZABAWY oraz MATERIAŁY I NARZĘDZIA PRACY⁸. Poszczególne leksemy można przyporządkować także do podpól znajdujących się w innych sferach: PRZEDMIOTY ZWIĄZANE Z PIELĘGNACJĄ CIAŁA; MIEJSCA ZWIĄZANE Z PIELĘGNACJĄ CIAŁA; ZWYCZAJE I OBYCZAJE; UROCZYŚTOŚCI I ŚWIĘTA; WIERZENIA I PRZESADY; CZĘŚCI BUDOWLI; MATERIAŁY, NARZĘDZIA I MASZYNY BUDOWLANE⁹; RODZAJE URZĄDZEŃ I MASZYN¹⁰; ELEKTRYCZNOŚĆ oraz ROŚLINY OZDOBNE.

⁴ Na badanym terenie dominuje wyznanie katolickie.

⁵ W artykule z 2008 roku to podpole nosi nazwę MEBLE (Batko-Tokarz 2008, 42).

⁶ W artykule z 2008 roku – PRZEDMIOTY CODZIENNEGO UŻYTKU (Batko-Tokarz 2008, 43).

⁷ W artykule z 2008 roku – MIEJSCA, OSOBY, PRZEDMIOTY ZWIĄZANE Z JEDZENIEM (Batko-Tokarz 2008, 43).

⁸ W artykule z 2008 roku – MATERIAŁY PRACY (Batko-Tokarz 2008, 43).

⁹ W artykule z 2008 roku – MATERIAŁY BUDOWLANE (Batko-Tokarz 2008, 45).

¹⁰ W artykule z 2008 roku – RODZAJE NARZĘDZI, URZĄDZEŃ I MASZYN (Batko-Tokarz 2008, 45).

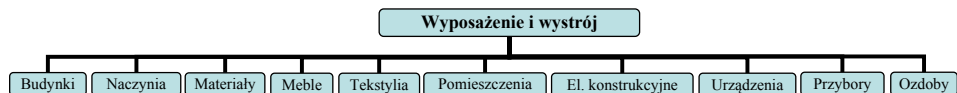
Badając regionalizmy poznańskie, Anna Piotrowicz i Małgorzata Witaszek-Samborska koncentrują się przede wszystkim na słownictwie skupionym wokół człowieka. Tym samym przedmiotem ich badań są następujące pola tematyczne: CZŁOWIEK JAKO ISTOTA PSYCHICZNA, CZŁOWIEK JAKO ISTOTA FIZYCZNA, CZĘŚCI CIAŁA, CZYNNOŚCI ORAZ STANY FIZYCZNE I FIZJOLOGICZNE, ZAWODY, KOMUNIKACJA JĘZYKOWA, SPORT, KULINARIA, GOSPODARSTWO DOMOWE – UTENSYLIA i PRZYRODA (Piotrowicz, Witaszek-Samborska 2018, 13). Pod kątem leksyki z zakresu wyposażenia i wystroju wewnątrz szczególną uwagę należy zwrócić na pole GOSPODARSTWO DOMOWE – UTENSYLIA. Poznańskie badaczki wyznaczyły w nim 10 podpól. Istotne dla tych rozważań są następujące z nich: NAZWY PRZYRZĄDÓW I NARZĘDZI (dokładniej: NAZWY PRZYRZĄDÓW KUCHENNYCH i NAZWY PRZYRZĄDÓW DO TZW. PRAC KOBIECYCH), NAZWY NACZYŃ I POJEMNIKÓW, NAZWY ŚRODKÓW CZYSTOŚCI, NAZWY POMIESZCZEŃ I ELEMENTÓW ARCHITEKTONICZNYCH, NAZWY URZĄDZEŃ, NAZWY ELEMENTÓW WYPOSAŻENIA WNĘTRZA, NAZWY MEBLI oraz NAZWY WYROBÓW Z TKANIN (Piotrowicz, Witaszek-Samborska 2018, 113–121).

Przywoływani badacze podkreślają antropocentryzm w wyznaczaniu pól (Batko-Torcarz 2010, 257–260; 2015; 2019, 178–179; Markowski 1992, 85; Piotrowicz, Witaszek-Samborska 2018, 31–32). Stosowniejszy wydaje się zatem podział ze względu na przeznaczenie przedmiotów znajdujących się w domu – na to, do czego wykorzystuje je człowiek. Takiej klasyfikacji dokonał etnograf Tomasz Czerwiński w publikacji *Wyposażenie domu wiejskiego w Polsce* (Czerwiński 2009). Wyróżnił on siedem podstawowych grup: CHAŁUPY, OGIEŃ, NACZYNIA, WODA, PRZETWÓRSTWO, MEBLE oraz ZDOBNICTWO. Badacz umieścił leksemę w tekście ciągłym opisującym wiejskie domy, np.:

Zaczęły zanikać odkryte paleniska do gotowania, wypierane przez trzon kuchenny z paleniskiem umieszczonym na metalowym ruszcie, zamkniętym pod płytą. Z racji miejsca pochodzenia wynalazku, taki trzon kuchenny czasami nazywano *kuchnią angielską* lub *angielką*, a najczęściej *kuchnią*, w przeciwieństwie do dawnego *komina* z odkrytym paleniskiem. Na Mazowszu kuchnia taka, podobnie jak komin, nazywana była *kotlinką* (Czerwiński 2009, 51).

W podobnym stylu pisał też Piotr Bąk o gwarze okolic Kramska (Bąk 1960). Podział zaproponowany przez Czerwińskiego odzwierciedla potoczne widzenie świata, co dobrze wpisuje się w styl publikacji, jednak do opisu lingwistycznego jest niewystarczający i nieprecyzyjny.

Analizę prowadzę na podstawie dwustopniowej klasyfikacji semantycznej. Schemat ukazuje podział na pierwszej płaszczyźnie, jednak każde z podpól jest dodatkowo podzielone na grupy, co zostanie szczegółowo opisane.

Podpole BUDYNKI dzieli się na 2 grupy:

- 1) budynek mieszkalny, np. *chalupa* ‘ogólna nazwa budynku mieszkalnego’¹¹, *dom* ‘ogólna nazwa budynku mieszkalnego’, *pomieszkanie* ‘mieszkanie’;
- 2) inne budynki i konstrukcje przy domu, np. *altanka* ‘drewniana konstrukcja ogrodowa’, *sklep* ‘konstrukcja z desek z wgłębieniem w ziemi służąca do przechowywania roślin okopowych’ i *sławojka* ‘wolnostojąca toaleta bez podłączenia do kanalizacji’.

W podpolu NACZYNNIA wydzielono 6 grup:

- 1) naczynia na jedzenie i napoje, np. *blacha* ‘naczynie do pieczenia ciasta’, *kielonek* ‘kieliszek, zwłaszcza do wódki’ i *rynienka* ‘żeliwne naczynie do pieczenia mięsa’;
- 2) naczynia na wodę, np. *balej* ‘balia’, *ceber* ‘dawne, duże, drewniane naczynie na wodę’, *miednica* ‘duża, blaszana miska’;
- 3) naczynia na odpady i wydzielinę, np. *kosz* ‘pojemnik na odpady’, *nocnik* ‘małe, przenośne naczynie, w które załatwiano potrzeby fizjologiczne nocą lub w czasie choroby, współcześnie używane głównie przez dzieci’ i *wiaderko* ‘plastikowe lub blaszane naczynie z rączką, do którego załatwiano potrzeby fizjologiczne i wylewano wodę po myciu zimą lub w nocy’;
- 4) naczynia brudne i zniszczone, np. *gary* ‘brudne naczynia’, *skorupa* ‘potłuczone naczynie’, *statki* ‘brudne naczynia’;
- 5) naczynia na opał, np. *skrzynka* ‘duży, plastikowy pojemnik na drewno’, *wiadro* ‘plastikowe naczynie z rączką na opał’ i *węglarka* ‘małe, blaszane naczynie z rączką na węgiel’;
- 6) naczynia ozdobne, np. *doniczka* ‘plastikowe, szklane lub ceramiczne naczynie na rosnące kwiaty’, *kryształ* ‘szklane naczynia ozdobne ustawiane na meblach’ i *wazon* ‘naczynie na kwiaty cięte’.

Podpole MATERIAŁY dzieli się na:

- 1) materiały budowlane, np. *cegła* ‘prostokątna kostka z gliny i piasku służąca do budowy ścian, zwłaszcza nośnych’, *drzewo* ‘drewno wykorzystywane do budowy domów’ i *kamiń wapinny* ‘skała zbudowana głównie z węgla wapnia wykorzystywana w budownictwie, wapień’;
- 2) materiały podłogowe, np. *listwa* ‘drewniane wykończenie podłogi nachodzące na ścianę’, *parkiet* ‘drewniane klepki układane na podłodze’ i *plytki* ‘kafelki ceramiczne układane na podłodze’;
- 3) materiały ściennie, np. *boazeria* ‘drewniana okładzina ścian’, *tynk* ‘zaprawa budowlana’ i *wapno* ‘materiał z wapienia służący do bielienia ścian’;
- 4) materiały do budowy urządzeń, np. *blacha* ‘walcowany wyrób z metalu’, *kafle* ‘ceramiczne płyty, z których robiono piecze’ i *żeliwo* ‘ciężki materiał ze stopu żelaza i węgla’;
- 5) materiały do wytwarzania mebli, przyrządów i narzędzi, np. *emalia* ‘materiał służący do pokrywania wyrobów ceramicznych’, *plastik* ‘tworzywo sztuczne wykorzystywane do produkcji naczyń, przyborów, a współcześnie również me-

¹¹ *Chalupa* jest często określeniem nacechowanym potocznie, żartobliwie lub pejoratywnie.

- bli’, *silikon* ‘niepalny materiał wykorzystywany współcześnie do wyrobu narzędzi i przyborów’;
- 6) materiały do wytwarzania ozdób, np. *bibuła* ‘papierowy materiał służący do wyrobu ozdób, m.in. świątecznych’, *fornir* ‘okleina meblowa’ i *porcelana* ‘masa ceramiczna wykorzystywana m.in. do wyrobu ozdobnych naczyń i przedmiotów’.

Na podpole MEBLE składają się:

- 1) meble do przechowywania, np. *kredens* ‘mebel kuchenny z przeszklonymi drzwiami służący do przechowywania naczyń’, *regal* ‘mebel z odkrytymi półkami, na którym przechowuje się m.in. książki’ i *wodniarka* ‘szafka, na której stały wiadra z wodą’;
- 2) meble służące do przygotowywania jedzenia i produktów lub wykonywania na nich określonej pracy, np. *bufet* ‘płyta na szafkach kuchennych, przy której przyrządza się posiłki’, *stół* ‘mebel na nogach, przy którym przyrządza i spożywa się posiłki, ale także pracuje’ oraz *wyspa* ‘mebel kuchenny z szafkami i blatem roboczym ustawiany na środku kuchni’;
- 3) meble do siedzenia i leżenia, np. *kołyska* ‘bujane łóżko dziecięce’, *ryczka* ‘stolek’ i *wyrko* ‘łóżko’;
- 4) części mebli, np. *bieguny* ‘łukowate podkładki przymocowane do mebli i zabawek dziecięcych mające na celu kołysanie ich’, *szuflada* ‘wysuwana półka w szafie, stole lub komodzie’, *tylki* ‘boki łóżka’.

W podpolu TEKSTYLIA znajdują się następujące grupy:

- 1) okrycia i pościel, np. *jasiek* ‘mała poduszka’, *koc* ‘duża tkanina służąca do okrywania się’, *wsypa* ‘materiałowy worek, do którego wsypuje się pierze na pierzynę’;
- 2) tekstylia okienne, np. *firanka* ‘przejrzysta zasłona na okno’, *zasłona* ‘gruby, nieprzezroczysty materiał zasłaniający okno’, *zazdrostka* ‘krótka firanka zawieszana na oknie w kuchni’;
- 3) tekstylia na meble, np. *bieżnik* ‘ozdobne, podłużne nakrycie ławy’, *cerata* ‘nakrycie stołu z tworzywa sztucznego’ i *serwetka* ‘mały, ozdobny kawałek materiału układany na szafkach’;
- 4) tekstylia ścienne, np. *kilim* ‘dywanik wieszany na ścianie’, *makatka* ‘materiał z haftowanym motywem, zwłaszcza z napisem’ i *przepierzenie* ‘duży kawałek materiału zastępujący ścianę lub drzwi’;
- 5) tekstylia służące do higieny, np. *pielucha* ‘tkanina tetrowa zakładana małym dzieciom do załatwiania potrzeb fizjologicznych’, *przewijak* ‘materiał zawieszany na bokach łóżeczka ułatwiający przewijanie dziecka’ i *re'cznik* ‘tkanina służąca do wycierania mokrego ciała’;
- 6) tekstylia podłogowe, np. *chodnik* ‘wąski pas materiału układany na podłodze’, *dywanik* ‘nieduży, gruby kawałek materiału układany na podłodze w łazience’ i *wycieraczka* ‘nie duża materiałowa lub gumowa mata przed drzwiami wejściowymi służąca do wycierania obuwia’.

Na podpole POMIESZCZENIA składają się następujące grupy:

- 1) pomieszczenia, w których spędza się wolny czas, np. *duży pokój* ‘pokój, w którym spędza się czas w ciągu dnia i przyjmuje gości’, *pokój* ‘pomieszczenie

- wielofunkcyjne, w którym spędza się większość czasu w domu’, *sydialnia* ‘pomieszczenie, w którym się śpi’;
- 2) pomieszczenia, w których przyrządza, przechowuje i spożywa się jedzenie, np. *jadalnia* ‘pomieszczenie, w którym spożywa się posiłki’, *kuchnia* ‘pomieszczenie, w którym przyrządza się (i nierzadko spożywa) posiłki’, *spizarnia* ‘pomieszczenie, w którym przechowuje się przetwory i produkty spożywcze’;
 - 3) pomieszczenia służące higienie, np. *kibel*, *łazienka*, *ubikacja* ‘pomieszczenie, w którym znajdują się wanna lub prysznic, umywalka i sedes, często też pralka’;
 - 4) pomieszczenia łącznikowe, np. *ganek* ‘małe dobudowane pomieszczenie przy wejściu do domu’, *korytarz* ‘pomieszczenie, z którego wchodzi się do kilku innych pomieszczeń’, *weranda* ‘małe, przeszklone pomieszczenie będące łącznikiem między dworem a domem’;
 - 5) pomieszczenia gospodarcze, np. *góra* ‘górna, nieużytkowana część domu, w której przechowuje się mniej lub rzadziej potrzebne przedmioty’, *kotłownia* ‘pomieszczenie, w którym znajduje się piec’, *piwnica* ‘dolna, podziemna część domu, w której przechowuje się zapasy jedzenia’.

Podpole ELEMENTY KONSTRUKCYJNE BUDYNKU MIESZKALNEGO dzieli się na:

- 1) sufity, np. *podbitka* ‘wzmocnienie sufitu z zaprawy z wapna’, *polepa* ‘drewniany sufit zabezpieczony dodatkowo trzcina, słomą i deskami’, *sufit podwieszany* ‘konstrukcja pod sufitem składająca się z płyty gipsowej umocowanej na stelażach’;
- 2) podłogi, np. *polepa*, *posadzka*, *wylewka* ‘gliniana podłoga’;
- 3) ściany, np. *brandzmur* ‘murowana ściana w dawnych domach’, *ściana nośna* ‘główna, mocna ściana budynku’, *ścianka działowa* ‘cienka ściana oddzielająca pomieszczenia w domu’;
- 4) elementy i otwory w konstrukcji, np. *futryna* ‘rama w ścianie, do której przymocowuje się drzwi’, *framuga* ‘wnęka w ścianie, czasem z drzwiami, służąca do przechowywania naczyń i przetworów’ i *harmonijka* ‘prowizoryczne drzwi, otwierane przez rozsuwanie się płytek’;
- 5) kondygnacje, np. *parter* ‘najniższa nadziemna część domu’, *pieⁿtro* ‘wyższa kondygnacja domu’ i *poddasze* ‘użytkowa część domu znajdująca się bezpośrednio pod dachem’;
- 6) konstrukcje umożliwiające przemieszczanie się między górą a dołem budynku, np. *drobka* ‘drabina’, *schody* ‘stabilna, stała konstrukcja umożliwiająca przedostanie się między kondygnacjami’, *stopień* ‘pojedynczy element schodów’.

Do podpola URZĄDZENIA I ICH CZĘŚCI należą:

- 1) urządzenia do oświetlania i ich części, np. *baterijka* ‘latarka’, *kinkiet* ‘mała lampa wieszana na ścianie’ i *zwykła* ‘o żarówce: wolframowa’;
- 2) urządzenia do zasilania, np. *baterijka* ‘mała bateria’, *boleć* ‘metalowy pręt w gniazdku elektrycznym służący do uziemienia’ i *listwa* ‘podłużny przedłużacz z wejściem na kilka kabli’;
- 3) urządzenia do ogrzewania, np. *drabinka* ‘grzejnik składający się z poprzecznych rur, mocowany zazwyczaj w łazienkach’, *suka* ‘mały, żeliwny piec’ oraz *trociniok* ‘okrągły, blaszany piec, w którym pali się trocinami’;

- 4) urządzenia wykorzystywane do przygotowywania i przechowywania jedzenia, np. *blender* ‘urządzenie elektryczne rozdrabniające i mieszające produkty spożywcze’, *prodziż* ‘małe, okrągłe urządzenie elektryczne służące do pieczenia’, *sokowirówka* ‘urządzenie elektryczne do wyciskania soku’;
- 5) urządzenia do higieny i sprzątania, np. *odkurzacz* ‘urządzenie elektryczne zasysające drobne zanieczyszczenia’, *prysznic* ‘urządzenie podłączone do bieżącej wody, w którym człowiek myje się zazwyczaj w pozycji stojącej’, *wirówka* ‘urządzenie elektryczne do odsączania wody z tkanin’;
- 6) urządzenia na odpady i wydzielinę, np. *klop*, *klozet*, *sedes* ‘urządzenie, do którego człowiek załatwia potrzeby fizjologiczne’;
- 7) urządzenia służące do pracy, nauki i rozrywki, np. *komputer* ‘wielofunkcyjne urządzenie elektryczne wykorzystywane do pracy, nauki i rozrywki’, *radio* ‘urządzenie odbierające fale elektromagnetyczne’ i *telewizor* ‘urządzenie do odbierania sygnałów telewizyjnych’;
- 8) urządzenia do wygładzania tkanin, np. *dusza* ‘żeliwna sztabka wkładana po nagrzeniu do dawnych żelazek’, *magłownica* ‘drewniany przyrząd składający się z wałka i karbowanej deski służący do wygładzania tkanin’ oraz *żelazko* ‘małe, współcześnie elektryczne, ręczne urządzenie do wygładzania tkanin’.

Podpole PRZYBORY I NARZĘDZIA dzieli się na 8 grup:

- 1) przedmioty służące do zabezpieczania domu lub urządzeń, np. *haczyk* ‘pręt przy drzwiach blokujący je od wewnątrz’, *klucz* ‘mały przyrząd, który po włożeniu go do zamka blokuje drzwi’, *zamek* ‘mały otwór w drzwiach lub meblach służący do ich zamykania’;
- 2) przedmioty związane z oświetleniem, np. *abażur* ‘materiałowa osłona żarówki’, *kaganek* ‘małe naczynie wypełnione substancją łatwopalną służące do oświetlania’, *świeca* ‘długi przedmiot z wosku służący do oświetlania’;
- 3) przybory kuchenne, np. *druszlak* ‘przyrząd z małymi otworami służący do odsączania wody z potraw’, *szumówka* ‘duża, blaszana łyżka z małymi otworami służąca do zbierania piany z potraw’ i *tartka* ‘blaszane narzędzie do tarcia żywności’;
- 4) przedmioty związane z ogrzewaniem, np. *haczyk*, *pogrzebacz* ‘wąski, zagięty na końcu pręt służący do poprawiania ognia w piecu’, *rura* ‘metalowy przewód łączący piec z innymi elementami instalacji grzewczej’;
- 5) przedmioty związane ze sprzątaniem, np. *miotła* ‘pełk związanych gałązek służący do zamiatania’, *szufelka* ‘mały przyrząd, na który zmiata się śmieci’ i *zmiotka* ‘mała szczotka do zamiatania’;
- 6) przybory łazienkowe, np. *kubek* ‘mały pojemnik na szczoteczki do zębów’, *mydelniczka* ‘mały pojemnik lub mała podstawka na mydło w kostce’ i *szczoteczka [do zębów]* ‘przedmiot zakończony włoskami służący do czyszczenia zębów’;
- 7) zabawki, np. *kón na biegunach* ‘zabawka na biegunach w kształcie konia’, *maskotki*, *miški* ‘pluszowe zabawki’;
- 8) zbiory przedmiotów, np. *bambetle*, *klamoty*, *szwargoly* ‘przedmioty niepotrzebne, czasem niesprawne’.

Ostatnią kategorię stanowią OZDOBY, do których zaliczają się:

- 1) obrazy, np. *obrazek* ‘mały obraz’, *portret* ‘zdjęcie lub obraz wieszane na ścianie, przedstawiające ludzi’ oraz *zdjęcie* ‘fotografia, zazwyczaj z osobami najbliższymi, wieszana na ścianie lub stawiana na półce’;
- 2) dewocjonalia, np. *gromnica* ‘duża, poświęcona świeca wystawiana w oknie w czasie burzy, aby chronić dom’, *krzyż* ‘symbol religijny w postaci dwóch przecinających się linii, często z wizerunkiem Jezusa’ i *pamioⁿtka* ‘obraz, który dzieci dostają podczas I Komunii Świętej’;
- 3) przyrządy odmierzające czas, np. *budzik* ‘małe urządzenie odmierzające czas z funkcją ustawienia alarmu’, *cyferblat* ‘tarcza zegara’, *zegar z kukulko^m* ‘zegar, z którego o pełnej godzinie wyskakuje ptaszek i wydaje charakterystyczny dźwięk’;
- 4) kwiaty i rośliny ozdobne, np. *drzewko szczeⁿścia* ‘roślina doniczkowa o grubej łodydze, kształtem przypominająca drzewo’, *skrzydłokwiat* ‘roślina doniczkowa o rozłożystych liściach i kwiatach z tylko jednym płatkim’ i *storczyk* ‘popularny kwiat doniczkowy na długiej łodydze’;
- 5) ozdobne wyroby ceramiczne i porcelanowe, np. *aniołki* ‘figurki przedstawiające anioły’, *figurki* ‘małe, ozdobne postacie i zwierzęta wykonane z różnych materiałów ustawiane na półkach’ oraz *stoniki* ‘figurki w kształcie słońi z trąbami skierowanymi zawsze ku górze, by przynosiły szczęście’;
- 6) farby i zdobienia ścian, np. *olejna* ‘farba, którą maluje się drzwi, meble itp.’, *pasek* ‘wąski pas ciemnej farby oddzielający malowanie sufitu od malowania ściany’ oraz *walek* ‘malowane zdobienie na ścianie wykonane przez precyzyjne ruchy wałkiem z wyłobionymi w nim wzorami’;
- 7) ozdoby świąteczne, np. *bazie* ‘gałązki wierzby z białym, okrągłym kwiatostanem, którymi ozdabia się dom i koszyczki na Wielkanoc’, *choinka* ‘drzewko iglaste (również sztuczne) ozdabiane i ustawiane w domu na Boże Narodzenie’ i *jabuzie* ‘roślina, którą zdoła się domy w Boże Ciało, tatarak’.

Jak widać, w zaprezentowanym zestawieniu uwzględnione zostały przede wszystkim rzeczowniki, ponieważ kwestionariusz skupiał się głównie na ich pozyskaniu. W badaniach jednak nie brak też innych części mowy, na przykład czasowników, jak *przekryⁿcać* [drzwi] ‘zamykać drzwi zamkiem nawierzchniowym’, *sprzoⁿtnoⁿć* ‘usunąć brudne naczynia ze stołu’ czy *stroić* ‘ozdabiać’. Nie są one liczne, ale ich uwzględnienie uzupełni analizę.

Przywołane we wstępie klasyfikacje dotyczą ogółu słownictwa, są więc istotne przy opisie leksyki z wielu pól tematycznych. Analiza konkretnego pola – w tym przypadku WYPOSAŻENIA I WYSTROJU WNĘTRZ – wymaga jednak uszczegółowienia wspomnianych podziałów. Niemniej stanowią one podstawę do opracowania własnych klasyfikacji, a w zależności od celu (np. opis dynamiki zmian językowych czy interferencji) ich scalenie i uzupełnienie otwiera wiele miejsc badawczych.

Literatura

- Batko-Tokarz B. (2008), *Tematyczny podział słownictwa w Wielkim słowniku języka polskiego*, [w:] *Nowe studia leksykograficzne 2*, red. P. Żmigrodzki, R. Przybylska, Kraków, s. 31–48.
- Batko-Tokarz B. (2010), *Pomiędzy klasyfikacją naukową a potocznym widzeniem świata – wewnętrzny podział pola tematycznego dotyczącego zwierząt*, „*Język Polski*” XC 4–5, s. 256–265.
- Batko-Tokarz B. (2015), *Antropocentryzm tematycznych klasyfikacji słownictwa*, „*Polonica*” XXXV, s. 149–165.
- Batko-Tokarz B. (2019), *Tematyczny podział słownictwa współczesnego języka polskiego. Teoria, praktyka, leksykografia*, wyd. I, Kraków.
- Bąk P. (1960), *Słownictwo gwary okolic Kramska na tle kultury ludowej*, Wrocław.
- Bondkowska M. (1994), *Szkic pola leksykalno-semantycznego kwiatów w polszczyźnie*, „*Poradnik Językowy*”, z. 8, s. 16–27.
- Czerwiński T. (2009), *Wyposażenie domu wiejskiego w Polsce*, Warszawa.
- Ejsmunt I. (2007), *Atrybutywny i ekspresywny charakter derywatów rzeczownikowych w gwarze Oleśnicy koło Poddębic*, „*Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica*” 44, s. 9–22.
- Kamińska M. (1968), *Gwary Polski centralnej*, Wrocław.
- Markowski A. (1992), *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, t. 1, cz. 5, Wrocław, s. 79–94.
- Miodunka W. (1980), *Teoria pól językowych. Społeczne i indywidualne ich uwarunkowania*, „*Prace Filologiczne*”, z. 67, Kraków.
- Miodunka W., (1989), *Podstawy leksykologii i leksykografii*, Warszawa.
- Piotrowicz A., Witaszek-Samborska M. (2018), *Słownictwo gwary miejskiej Poznania w ujęciu tematycznym*, Poznań.
- Pisarek W. (1967), *Pojęcie pola wyrazowego i jego użyteczność w badaniach stylistycznych*, „*Pamiętnik Literacki*”, nr 58/2, s. 493–516.
- SVS, Urząd Statystyczny w Łodzi (2020), *Statystyczne Vademecum Samorządowca. Gmina wiejska Wartkowie. Powiat poddębicki*, https://lodz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_lodzkie/portrety_powiatow/powiat_PODDEBICKI.pdf, 3.02.2021.
- Szymczak M. (1962–1973), *Słownik gwary Domaniewka w powiecie łączyckim*, cz. 1–8, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Tokarski R. (1984), *Struktura pola znaczeniowego*, Warszawa.
- Urbańczyk S. (1968), *Zarys dialektologii polskiej*, wyd. 3, Warszawa.
- Zagłoba K. (2020), *Przyczynek do badań nad polem tematycznym WYPOSAŻENIE DOMU WIEJSKIEGO na pograniczu dialektalnym (Zalesie, powiat poddębicki)*, [w:] *Język w regionie, region w języku*, t. 3, red. B. Osowski, J. Kobus, P. Michalska-Górecka, A. Piotrowska-Wojaczyk, Poznań, s. 319–333.